

Bedel, Hafıza, Direniş: Barışı Kurmak

Ayşegül Ayaz

Topraktan Hafızaya, Tutsaklıktan
Anneliğe: Kürdistan'da Kadınların
Barışta Israrı

Esra Kahraman

Toplumsal Travmaların
Kuşaklararası Aktarımı ve
Kalıcı Barış İnşasında
Yüzleşmenin Önemi

Şükran Demir

Yine de Barış Diyoruz! /
Barış Annesi Rewşen
Döner ile söyleşi

Ezgi Sıla Demir

İnsan Olmakta Israr:
Sosyalizmin Dönüşümü ve
Kapitalist Moderniteye Direniş

Cansu Kaplan

'Normal' Olan Nedir?

İÇİNDEKİLER

1

**Topraktan Hafızaya, Tutsaklıktan Anneliğe:
Kürdistan'da Kadınların Barışta Israrı**

Ayşegül Ayaz

5

**Toplumsal Travmaların Kuşaklararası Aktarımı ve
Kalıcı Barış İnşasında Yüzleşmenin Önemi**

Esra Kahraman

11

Yine de Barış Diyoruz!

Şükran Demir -Söyleşi

16

**İnsan Olmakta Israr: Sosyalizmin Dönüşümü ve
Kapitalist Moderniteye Direniş**

Ezgi Sıla Demir

19

'Normal' Olan Nedir?

Cansu Kaplan

Topraktan Hafızaya, Tutsaklıktan Anneliğe: Kürdistan’da Kadınların Barışta Israrı

Ayşegül Ayaz-25 Mayıs 2025

Çünkü ‘barış için ödenen bedel’ savaşın yıkıcılığına rağmen barışı savunanların uğradığı zulme inat sürdürdükleri direnci anlatır. Bu anlamda bedel sadece maddi değil aynı zamanda duygusal, toplumsal ve tarihsel bir yükü ifade eder

Kürdistan’da barışa dair her cümle, önce toprağın altındaki sessizliğe dokunur. Bu nedenle ağırdır bu süreçlerin sözünü kurmak. Hassasiyet; toprağı incitme, sessiz bir ah almanın yaratacağı kaygıdandır. En ağır olanı ise tüm bu mücadelenin, anı anına soluksuz süren bir maratonun içinde dönüp bu uğurda verilen bedellere bakmaktır herhalde. Barışı aramak, çoğu zaman acının içinden geçmeyi gerektirir. Acının dilini en iyi anneler, kız kardeşler, yoldaşlar bilir. Çünkü onlar yalnızca savaşın tanığı değil; en ağır bedelini taşıyanlardır. Onların suskunluğu bile bir ılgık gibidir; toprağa siner, duvara yazılır, geceye fısıldanır. Bu yüzden barış için ödenen bedelleri tariflemek, en zorlarından biri olsa gerek.

Yiten canların ardından büyütülen mücadele sözleri, yakılan ağıtlar, direniş türküleri, hakikatin derinleştirildiği ifadelerin hepsi en çok konuşulmayı hak edenler olsa gerek; zira ne söylense eksik kalacağını bilmek yüreğin kıyısında akan bir sızı. Ancak yalnızca bu süreçleri tek bir duyguyla ifadelendirmek de bizi hakikat karşısında bir o kadar eksik bırakır. Sürgünlerden boşaltılan köylere, zindanlardan dağlara, Cudi’deki ağaçtan Efrin’deki zeytine kadar toprağın her karışığı, her karışığında soluk alan her varlığın da ödediği

bedeli kim görmezden gelebilir. Her hikayedeki saklı duygular, tutulamayan yaslar, bulunamayan kemikler, yiten hafıza, tecrit edilmeye çalışılan irade, direnen kimlik... uzun ve meşakkatli bir mesele yani. Çünkü 'barış için ödenen bedel' savaşın yıkıcılığına rağmen barışı savunanların uğradığı zulme inat sürdürdükleri direnci anlatır. Bu anlamda bedel sadece maddi değil aynı zamanda duygusal, toplumsal ve tarihsel bir yükü ifade eder.

Mesela 1990'lı yıllarda üç binden fazla köyün boşaltılmasıyla kadınlar sadece evlerinden değil, hafızalarından da sürüldü. Kadınlar, toprağıyla konuşan, ağacın meyvesinden doğumu bilen, tandırın külünden hikâye çıkaranlardı. Köy boşaltmalarıyla birlikte sadece yaşam alanları değil, yüzyıllardır aktarılan kadın belleğı de parçalandı.

“Tandır taşının dibinde annemin duası kalmıştı,” diyor sürgün bir kadın. “Ben İstanbul'da hiçbir dua edemedim o yüzden.”

Zorla göç ettirilen kadınlar, şehirlerin kenar mahallelerine sürüldü. İşsizliğin, yabancılığın, kimliksizliğin kısılcığında yeniden hayata tutunmaya çalıştılar. Ama içlerindeki toprak kokusu hiçbir zaman eksilmedi. Sıvasız kent duvarlarına sürülen bu kadınlar, büyük şehirlerin arka sokaklarında geçmişlerini yük gibi değil, toprak gibi taşıdılar. Çünkü toprak onlar için yalnızca bir coğrafya değil, bir hafızaydı. Gittikleri her yere biraz Kürtçe, biraz tandır dumanı, biraz da yas göturdüler. Ve tabi direnişin yeni yöntemlerini...

Sürgün, göçten farklıdır. Göç, bazen umutla yapılır. Ama sürgün; köklerin kesildiğı, dilin yarım kaldığı, annenin mezarının başına varılamadığı yerdir. Sürgün, yalnızca bir coğrafya kaybı değil, bir varlık biçiminin kesintiye uğramasıdır. Kürt kadınları, yalnızca köylerinden değil, ülkelerinden de sürüldüler. Sürgünde olmak, gündelik dilde eksik kalmak, hafızayı bir çantaya sığdırmak demektir. Ama bu kadınlar orada da örgütlendiler, konuştular, yazdılar. Sürgünde bile barıştan vazgeçmediler. Çünkü sürgün, ait olunmayan bir yer değil; bir direniş biçimi oldu onlar için. Aynı zamanda sürgünde kadın olmak; örgütlenmek, bellek oluşturmak, dayanışmayı yeniden icat etmektir.

Barış denilen şey bazen bir annenin ayakkabısında birikir. Barış Anneleri, çocuklarını ya da eşlerini kaybetmiş, ama onların ardından yalnız yas tutmamış kadınlardır. Evladının kemiklerini bile alamadan mezarına taş koyan bir annenin sessizliğı, savaşın tüm gürültüsünü bastırabilir. “Benim evladım öldü, başkasını ki yaşasın diye yürüdüm,” diyen annenin adımları, aslında barışın en ağır adımlarıdır. Devlet onların gözlerine bakmaya cesaret edemedi, ama onlar gözlerini devletten hiç kaçırmadı. Her yürüyüş, yalnızca bir isyan değil; bir dua gibi sessiz, ama sarsıcıydı.

Tutsak kadınlar ise bu coğrafyanın en derin ılığı oldular. Cezaevlerinde geçen on yıllar, bir kadının yalnızca yaşamından alınmış zamanlar değil; aynı zamanda yeniden inşa edilmiş kimliklerdi. İçeride kadınlar yazdı, düşündü, direndi. Açlık grevlerinde bedenlerini ortaya koydular; çünkü bazı kelimeler konuşulamadığında beden konuşmaya başlar. Her mahkeme salonu, onların gözlerinde yenik düşen bir erkek düzene tanıklık etti. “Siz bizi içeri koydunuz ama biz birbirimizin dilini orada yeniden öğrendik,” diye tarihe ağır notlar düştüler.

Bir de duvarların ötesi vardı. Tutsaklığın zinciri yalnızca bir kişiyi bağlamaz; o zincir evin duvarlarına, sokağın taşlarına, bir toplumun belleğine takılır. Bu zinciri kırmanın yöntemleri o soğuk kapılarda öğrenildi, büyük barış hareketleri ilmek ilmek örüldü. Yeni bir toplumsallık ve duygu ortaklığının tadı damaklara işlendi, Kürdistan’da zihniyet bütünlüğüne uzanan bir nehir oldu. Cezaevi önlerinde günlerce bekleyen kadınlar, her telefon sesiyle kalp ritmini unutan anneler, mahkeme salonlarının kapılarında öfkeyi büyüten yoldaşlar dışarıya taşan direnişin başka renkleri oldular.

Ve kayıplar... İsimsiz mezarlarda kimliği bulunamayan kadın bedenleri, faili mehule dönüşen genç kadınlar, bir sabah evinden alınıp bir daha hiç dönmeyenler. Zorla kaybettirilen kadınlar, bu ülkenin sessiz kaydıdır. Galatasaray Meydanı’nda her hafta bir annenin elinde yükselen fotoğraf, yalnızca birini değil; binleri geri çağırdı. “Adını anmazsan, ölüsü bile eksik kalır,” diyen anneler, hatırlamanın politik bir direniş olduğunu bizden önce bildiler. Her daim bitmeyen bir inatla yakınlarının fotoğraflarını taşıyan kadınların gözlerinden dökülenler, ahlakı olmayan savaşı sonlandıracak ve barışı getirecek kudretin de ifadesini taşıdılar içinde.

Yasını bile tam tutamayanların coğrafyasında ne acının tarifi yapılır ne bedelin bilançosu verilebilir. Tıpkı özgür ve barışçıl yaşama duyulan özlemin ölçüleceği bir değer olmadığı gibi. Hangi bilim Halise Ana’nın bir kargo aracılığıyla yüreğine çöken duygusunu tarifleyebilir? Zindan penceresinde ötemesin diye konduğu dalı kesilen kuşun düştüğu boşluğu kim bilebilir? Sur sokaklarında yürürken yüreğe fısıldayanları herkese nasıl duyurabilir bilançolar? Ama amaç ve ruh birliğinde ortaklaşıldığında tüm bu yaşananlara rağmen hala barışta ısrar etmenin nasıl bir erdem olduğunu vicdanı körleşmemiş herkes bilir. Bunun ne büyük bir şans olduğunu idrak eder ve duyguların yerini soğuk rakamlara bırakmaması için toplumun aldığı her nefesi özgürlüğe evriltmede duracağı yerde karar kılar.

Tüm bu karanlığın içinde, yanan bir ışık büyümekte elbette. “Jin, jiyan, azadî” yalnızca bir slogan değil; topraktan koparılmış kadınların, tutsak edilmiş ruhların, unutulmaya terk edilmiş isimlerin ortak çığlığı. Bu çığlık bir dilek değil; bir hatırlatma. Barış, kadınların ellerinde şekillenir. Onların ölümlerle değil, hayatlarla kurduğu bir dünya mümkündür.

Ve bu dünya, artık sessiz kalamayacağımız kadar yakındır. Kadınlar, barışı beklemiyor. Barışı söyleyerek, eyleyerek, direnerek getiriyorlar.

Toplumsal Travmaların Kuşaklararası Aktarımı ve Kalıcı Barış İnşasında Yüzleşmenin Önemi

Esra Kahraman-25 Mayıs 2025

Savaşların sürdürülmesinde toplumsal travmaların aktarımının rolünün önemli olduğu kadar barış süreçlerinin kalıcı ve taraflar için onurlu bir barış olması için de bu toplumsal travmaların çözülmesi elzemdir. Çünkü kalıcı barışın sağlanma yollarından birisi de uzlaşma zeminin güven verici olmasıdır. Çatışma zeminini uzlaşma zeminine geçerken, bu uzlaşma zemininde toplumsal travmaların karşılıklı olarak çözülmesi bu güveni tesis edicidir

Barış mücadelesi veren kadınların sayısız bir araya gelişinden birinde yıllardır mücadele eden ve aslında birçoğumuzun tanıdığı bir kadın arkadaşı: 'Barışırsak ne güzel olur' demişti.

Peki barışmak ne demek, barış bizler için ne ifade ediyor? Kalıcı barışın koşulları neler olabilir? Dünyanın birçok yerinde yıllardır süren savaşlar ve halkların eşitlik mücadelelerine şahitlik ediyoruz. Her deneyim biricik olmakla birlikte birçok dünya deneyiminde kalıcı barışın temel ilkelerinden biri de, eşitlik mücadelesi veren halkların mücadele süreçlerinde yaşadıkları kayıplar nedeniyle yüzleşmenin olması yani, adalet temelinde bir barış inşasının olmasıdır. Eşitlik mücadelesi veren halkların yaşadıkları travmalar ve kayıplar yıllar boyu sürerken bu hafıza ve direniş türlü şekillerle yeni kuşaklara elbette aktarılmıştır. Kalıcı barışın sağlanmasının bir koşulu da kuşaklararası bu aktarımın durdurulması, ki bu da elbette demokratik barış, yüzleşme ve adalet ile

mümkündür. Travmanın çözümlenip iyileştirilmesinin bir koşulu da travmayı yaşatanın yaşattığıyla yüzleşmesidir.

İyileşmenin başladığı yerde güven duygusu da gelişir.

Bu yazıda bir psikolojik danışman/terapist olarak daha çok yürütülen barış süreçlerinin kalıcı barışı inşa etmesi için gerekli koşullar ve çatışma süreçlerinde yaşananların ruhsal etkilerine, bu etkilerin kuşaklararası aktarımına değinecek olsam da aynı zamanda bir Kürt kadın olarak, yaşatılan travmaların, kayıpların bir kısmını yaşamış biri olarak da yazıyor olacağım.

En yakınlarımızın, içinde büyüdüğümüz mekânların ve sevdiklerimizin yaşadığı olumsuzlukların acısını doğrudan görmesek de biliriz ve hissederiz. Doğrudan tanıklık etmesek ya da failer tarafından doğrudan hedef alınmasak bile, yaşanan bu olumsuz ve zorlu deneyimler sevdiklerimiz ve yakınlarımız üzerinden bizde de etkiler bırakır ve dolayısıyla onların verdiği tepkileri biz de veririz. Bu durum kuşaktan kuşağa sürüp gider. Örneğin, Mardin’de veya Amed’de halen 2025 yılında bile küçük bir çocuğun kolluk kuvvetlerine veya üniformalılara karşı hissettiği ile Ankara veya İstanbul’daki çocuğun hissettikleri birbirine çok karşıttır desek yerinde olur. Bu durum travmatik yaşantının kuşaklararası aktarımını somut olarak gösteren bir durumdur.

Ruhsal travma, kişiyi aşırı korkutan, dehşete düşüren, çaresizlik hissettiren, genellikle olağan dışı ve beklenmedik olayların yarattığı etkiler olarak tanımlanır. Ruhsal travmalar çözümlenmeyip yaşanan kayıpların yası tutulmamışsa veya tutulmasına müsaade edilmemişse bu travmalar bedensel pratiklere dökülerek kuşaktan kuşağa aktarılır. Türkiye’de faili meçhul cinayetler ve zorla kaybettirmeler sonucu yıllardır yas tutan ve hatta yas tutmalarına bile müsaade edilmeyen anneler yaşadıkları travmayı kuşaktan kuşağa aktarmış oldular.

Bir önceki kuşaktan devralınan travmayı taşıyan kuşak, bu travmayı taşımakla yükümlü olduğu hissini yanında, bu travmanın hafızasını da ait olduğu topluluğun kimliğini güçlendirmek ve bu travmayı onarmak için daima bedeninde ve zihninde bir tepkisellik içinde olur. Örneğin, zorla yerinden edilip İstanbul’a gelen ve neredeyse yaşamının 30-40 senesini bu şehirde geçiren bireylerin burada doğan ve burada büyüyen çocukları, yerinden edilmeyi fiilen deneyimlemese de zorla yerinden edilmenin oluşturduğu travmanın etkilerini gittiği okulda, çalıştığı iş yerinde, bindiği toplu taşımada hisseder. Oysaki İstanbul’a göç eden ve buraya yabancı olan kendisi değil ebeveynleri olmasına

rağmen kişi halen zorunlu göçün etkilerini yaşar. Öte yandan aynı aile ile yakın tarihlerde İstanbul'a çalışmak için gelen veya zor, baskı ve çatışmaya dayanmayan sebeplerle yerleşen başka bir ailede ve bu ailenin sonraki kuşaklarında bu travmalar bulunmaz. Yaşanan ve çözümlenmemiş travmanın kuşaktan kuşağı aktarımı için buna neden olan olayların tekrar yaşanması gerekmez; travma sonucu şekillenen yeni yaşam biçimi ve bu yaşam biçimi içinde doğup büyüyen bireylerin kendi yaşamadıkları travmanın sonuçları içinde şekillenmeleri zaten yeni bir travmaya dönüşür. Bununla beraber, yaşananların yeni kuşaklara anlatılması ile oluşan duygu ve içselleştirme bu travmanın pekişmesine neden olur. Örneğın kendisi hiçbir baskı görmemiş olmasına rağmen birçok kişinin düşüncesini açıklamaktan korkması çoğunlukla ailelerinin kendilerini sık sık bu konuda uyarmasının sonucudur. Bu yüzden travmanın sadece psikolojik bir soruna değil sosyolojik bir soruna da neden olduğu kabul edilir.

Çözumsuz bırakılmak istenen veya çözümlenemeyen ve hatta etkisi katlanarak artan toplumsal travmalar kuşaktan kuşağı aktararak toplumun kimliğini ve hatta geleceğini etkileyebilecek bir hale gelir. 1938'de Dersim jenosidi sonrasında Dersim'in sosyokültürel yapısının ve Dersim'deki yaşamın değişimi kuşaktan kuşağı aktarılan çözümlenemeyen travmanın etkileridir. Bununla birlikte, özellikle Türkiye'de kuşaklararası aktarımın engellenmesi sonucunda yine travmaya maruz kalınmıştır. Yasaklanan anadil, Kürtçe kasetler, Kürtçe isimler elbette Kürt halkını travmatize etmiştir; fakat bu travmatize olma durumu sonucunda yaşananandan kurtulma arzusu, psikolojik olarak beraberinde daha güçlü bir direniş ve dayanışmayı da getirmiştir. Yani çözülemeyen travmalar, ruhsal acının daha da artmaması için mücadele ve dayanışma ile çözülmeye çalışırken yenileri eklenmiştir ve eklendikçe travmayı çözümleme arzusu artmıştır.

Öte yandan savaş, çatışma ve şiddet sonucunda sadece şiddetin yöneldiğı kişilerde değil; bu şiddete neden olan failer ve hatta buna sessiz kalarak şiddete zemin yaratan ve bu nedenle dolaylı fail olarak kabul edilen kişilerde de travmalar, ahlaki değer kayıpları ve evrensel değerlerden giderek uzaklaşma gibi etkiler oluşmaktadır. Dolayısıyla savaş ve çatışma sadece bir yönlü değil tüm tarafları farklı şekillerde travmatize eder.

Faillere karşı, nefret ve öfke duygusunun kuşaktan kuşağı aktarılması için travmaların çözümlenmesi ve kayıpların yasının tutulması elbette önemlidir. Savaşların sürdürülmesinde bu aktarımın göz ardı edilmeyecek kadar önemli bir payı vardır.

Savaşların sürdürülmesinde toplumsal travmaların aktarımının rolünün önemli olduğu kadar barış süreçlerinin kalıcı ve taraflar için onurlu bir barış olması için de bu toplumsal travmaların çözümü elzemdir. Çünkü kalıcı barışın sağlanma yollarından birisi de uzlaşma zemininin güven verici olmasıdır. Çatışma zemini uzlaşma zeminine geçerken, bu uzlaşma zemininde toplumsal travmaların karşılıklı olarak çözümü bu güveni tesis edicidir. Filipinler'in barış süreci deneyimine baktığımızda 40 yıl süren bu süreçte, Filipinler hükümeti barış heyeti başkanı Miriam Coronel- Ferrer, barışın nasıl sağlandığını şu sözler ile ifade etmektedir:

“Aramızda kapsamlı barış anlaşmasını kesinlikle mümkün kılan iki şey var: güven ve inanç. Yalnızca güven süreci sürdürmek için yeterli değil. İnanca ihtiyacımız vardı, çünkü sürecin en zorlu safhalarında ve istenmeyen kazalarda güvene meydan okunuyor.”

Güney Afrika'da ise özellikle toplumsal travmaların çözümü için ve inşa edilmeye çalışılan barış sürecinin sekteye uğramaması ve kalıcı bir barış olması için, süreci yönetenlerin büyük risk aldıklarını ifade ederek kurdukları Hakikat ve Uzlaşma Komisyonu da Güney Afrika'da sürecin toplumsallaşması yine sivil toplumun sürece dahiliyeti ve toplumsal travmayı kuşaklar boyu yaşayan halkın sürece güvenmesi için oldukça önemli bir adım olmuştur.

Güney Afrika'nın eski Adalet Bakanı Dullah Omar, HUK'u tanıtırken şöyle ifade etmişti:

“İntikam yerine, uzlaşma olacak

Olanlar unutulmayacak, aksine açığa çıkacak

Merhametli bir devlet yaşananları reddetmek yerine kabul edecek

İnsan hakları ihlali yerine, ahlaki düzen ve hukuk devletinin üstünlüğü sağlanacak”

Türkiye'de yıllardır sürdürülen savaş politikalarının bugün yerini barış politikalarına bırakacağı konuşuluyorken bu sürecin onurlu bir barış sürecine evrilmesi elbette sürecin kimler tarafından yönetildiği kadar nasıl ve hangi içerikle yönetildiğine de bağlıdır. Müzakereleri başlatan ve yönetenler üst yetkililerdir fakat bu süreci kalıcı bir barışa evriltecek olan toplumun kendisidir.

Dünyada yaşanan birçok deneyimde görüldüğü üzere barış süreçlerinin olmazsa olmazı toplumun bir bütün olarak süreci sahiplenmesi ve halkın bu sahiplenme ile birlikte sürece desteğidir. Kalıcı barışın sağlanmasının ön koşulu toplumsallaşmasıdır derken, sürecin toplumsallaşmasına oldukça dikkat çeken Kolombiya'nın barış sürecinde yaşanan müzakere süreçleri sonrası yenilikler oldukça dikkat çekicidir:

Kolombiya'da, her ne kadar barış süreci ve müzakereler iç içe olsa da müzakereler daha çok savaşı durdurabilecek silahlı gruplar arasında yapılırken süreç ise daha meşakkatli ve zaman gerektirecek bir biçimde toplum tarafından yürütülmüştür inancı ile hareket edilmiştir.

Toplumun sürece dahiliyeti açısından oldukça önemli olan diğer bir yenilik ise cezasızlığın önlenmesi ve adalet zemininde süreci ilerletmek olmuştur.

Türkiye'de 2009'da kurulan Barış için Kadın Girişiminin verdiği barış mücadelesi ve şimdi 2025'te henüz kurulmuş olan Barışa İhtiyacım Var Kadın İnisiyatifi gibi Kolombiya'da da benzer şekilde barış sürecinde sürecin toplumsallaşması, sürecin eşitlikçi bir zeminde ilerlemesi için kadınlar tarafından toplumsal cinsiyet alt komisyonları kurulmuştur.

Yukarıda deneyimlerden de yola çıktığımızda kalıcı bir barış için barışın toplumsallaşması elzemdir. Sürecin toplumsallaşması şiddete, eşitsizliğe, tekçi politikalara ve kapitalist politikaları besleyen savaş politikalarına karşı duran kesimlerin dahiliyeti ve hatta sürecin öznesi olmalarına bağlıdır. Bu noktada ilk sırada Türkiye'de ve dünyada elbette eşit ve özgür bir yaşamı savunan ve aynı zamanda taraflar bir barış sürecinden söz etmediği zamanlarda da barış mücadelesi veren, toplumsal barışın inşası için mücadele veren kadınlardır. Yine bu süreçte de kadınlar, müzakere masalarında değilse bile sürecin öznesi olma amacıyla olup toplumsal barış için mücadele vermektedir.

Eşitlik ve özgürlük mücadelesi veren kadın örgütleri ve sivil toplumun aktör olduğu bir süreçte, sürecin toplum tarafından benimsendiği bir noktada sürecin geri dönülemez olmasından söz edilebilir. Sürecin toplumsallaşmasının bir diğer koşulu da elbette ki bugüne kadar tekçi ve eşitsiz savaş politikaları yürütenlerin, toplumsal olarak kuşaktan kuşağa aktarılan travmaların çözümlenmesi için güven verici bir zeminde yüzleşmeleridir. Elbette, yıllardır savaş politikaları yürütenler için yüzleşme tercih edilebilir değildir, fakat kalıcı bir barış için toplumsal bir barış için bu yüzleşmenin talebini edecek olan ve yüzleşmeye zorlayacak olan da sivil toplumun kendisidir.

Süreç taraflardan herhangi birinin çekilmesi veya sekteye uğratılması sonucunda yine süreçte aktör olan, eşitliği ve barışı savunan sivil toplumun eşit ve özgür bir zeminde tarafları barışa zorlaması da mümkündür. Dünya deneyimlerinden de görüldüğü gibi toplumsallaşmayan veya kadınların ve sivil toplumun dahil olmadığı süreçlerin bazısı ne yazık ki başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Türkiye’de son süreçte yaşanan ve konuşulan sürecin kalıcı bir barış sürecine evrilmesi, savaş ekonomisinin dayattığı yoksulluğun son bulması, eşitsiz ve tekçi politikaların güvenlikçi siyasete dayandırılmasının son bulması için sivil toplumun ve her kesimin barışa sahip çıkması ve sürece dahil olması gerekir. Bu sahiplenme ve barış hakkının herkesin hakkı olduğu bilincinin oluşması, birbiriyle eşit bir şekilde yaşayabilen yeni ve sağlıklı bir toplumu yaratabilecektir.

Son not

- Düzel, E. (Ed.). (2012). *Türkiye’de sürmekte olan toplumsal travma ile baş etmede ilk adımlar*. Türkiye İnsan Hakları Vakfı.
- Zara, A. (2018). Kolektif travma döngüsü: Kolektif travmalarda uzlaşma, bağlanma ve onarıcı adaletin iyileştirici rolü. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 21(3).
- Çelik, AB. (2017). Dünyada ve Türkiye’de barış süreçleri anlamak ve canlandırmak. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları (1)

Yine de Barış Diyoruz!

Şükran Demir (Söyleşi)-25 Mayıs 2025

PKK Lideri Abdullah Öcalan'ın 27 Şubat'ta yaptığı "Barış ve Demokratik Toplum" çağrısı, ardından 12 Mayıs'ta PKK'nin 12. Kongresi'nde aldığı fesih kararı, toplumun her kesiminde büyük yankı uyandırdı. Barış Anneleri, yıllardır 52 yıllık savaşın sona ermesi için mücadele veriyor.

"Barış olsun, başka anneler ağlamasın" diyerek kaybettikleri için mücadele etmeye karar verdiğini belirten Barış Annesi Rewşen Döner, 1995'ten itibaren Barış Anneleri hareketinde yer aldığını söyledi. Biz de barış için yaptıkları girişimleri, devletle olan diyaloglarını ve son gelişmeleri kendisiyle konuştuk.

İstanbul'a ne zaman ve neden geldiniz? Bize bu süreci anlatabilir misiniz?

Ben 4-5 yaşlarındayken köy camisinde imamlık yapan bir amcam vardı. O zamanlar sağ-sol meselesi vardı. Ailem de o zaman Kürtlüğünün farkındaydı; kendi dili ve kültürüne bağlıydı ve bunun için mücadele ediyorlardı. İmam olan amcam çok bilgili bir insandı. Darbe olduğunda onu tutuklayıp 1 yıl 1 ay Elazığ Cezaevi'nde tuttular. Orada her türlü işkence ve vahşete maruz kaldı. Diyebilirim ki 12 Eylül 1980 darbesiyle birlikte devlet bizi hedef haline getirdi.

Amcam bırakıldıktan sonra da 1990'a kadar devlet bizi hedef göstermeye devam etti. Her ay, her hafta köyümüze ve doğrudan evimize baskın yapıyordu. Küçük çocuklardan 80 yaşındaki dedeme kadar hepimizi köy meydanına toplayıp gözaltına alıyorlardı. 28 Eylül

1990 Cuma günü, cemaat camide toplanıp namaz kılacağı sırada köye baskın yaptılar. Milleti camiden çıkarıp camiye çembere aldılar ve imam olan amcamı öldürdüler.

Amcamı öldürdüklerinden dört yıl sonra, 1994 yılının Mart ayında, diğer amcamı JİTEM evden alıp götürdü ve köyün aşağısında katletti. Suyun içine atıp üstüne taş ve dikenli otlar atmışlardı. Biz amcamın yanına varmadan evimizi yaktılar. Bizim evimizle birlikte halamızın ve amca çocuklarımızın evlerini de ateşe verip yaktılar. Beş ay sonra da köyün tamamını yaktılar.

Köy yakılınca İstanbul'a gelmek zorunda kaldık. Geldiğimizde çok kötü durumdaydık. Ciğerimiz yanmıştı. O vahşetin içinde cenazeleri gömmeye çalışmıştık. Evimizi, barkımızı geride bırakıp yanımıza yiyecek bile almadan köyden çıkarıldık. Zaten her şeyi de yakmışlardı.

Amcamı katletmişlerdi. Diğer yandan bir erkek kardeşim de gördüğü işkencelere ve baskılara dayanamayacağını söyleyerek, 12 yaşındayken PKK'ye katıldı. Çok akıllı ve cesur bir çocuktü. Böyle bir süreçte her şeyimizi geride bırakıp yalnızca canımızı kurtararak İstanbul'a geldik ve bir ev kiraladık.

Evi bize kiraya verenler, 4 ay sonra yaşadıklarımızı öğrenmişler ve bizi “terörist” ilan ederek evden çıkardılar. Bütün bu acının üstüne bir de İstanbul'da daha ağırını yaşadık ve bugüne kadar da yaşamaya devam ediyoruz. İstanbul'a geldiğimde 19 yaşındaydım. Maddi ve manevi açıdan çok zorlandım.

Barış Annesi olmanıza, alanlarda barış için mücadele etmenize giden yoldan biraz bahseder misiniz?

İstanbul'a ilk geldiğimizde eş, dost, akraba, halkımız başsağılığına ve geçmiş olsuna geldiler. Bize sahip çıktılar. İçim içime sığmıyordu. İki şehidimiz vardı. Kardeşlerimizle birlikte dört akrabam PKK'ye katılmıştı. Yüreğim yangın yeri ydi ve bir şeyler arıyordum. Haklarımız için mücadele eden HADEP'li bir arkadaşla tanıştım.

Bir süre sonra kendini unutuyorsun; tamamen “kaybettiklerim için ne yapabilirim” diye düşünüyorsun. İHD'ye gittim, TUAYDER'e gittim. Sonra annelerle tanıştım. Bana dediler ki: “Duyduk ki senin de yüreğin yanmış. Daha gençsin, anne olmamışsın ama aramızda olmanı istiyoruz.” Ondandır sonra onlara dahil oldum.

Biz yine diyoruz ki: Kan kanla temizlenemez. Barış olsun. 100 yıl da sürse iki aile, iki aşiret, iki köy kavga etse de sonunda barışla bunu aşabilirler. Annelerle söz verdik. Dedim ki: “Biz Barış Anneleri ağladık ama başka anneler ağlamasın. Başka kardeşler, halklar, Kürtler ağlamasın diye sizinle bu mücadeleyi vereceğim.” 1995’ten 1999’a kadar resmi bir kurum olmadan bir aradaydık. 1999’da kurum olarak resmileştik.

Siz Barış Anneleri olarak barış için neler yaptınız, nasıl girişimlerde bulundunuz?

Recep Tayyip Erdoğan başbakanken onlarca kez randevu alıp yanına gittik. Her şeyin onun elinde olduğunu ve isterse buna bir çözüm bulabileceğini söyledik. Cumhurbaşkanırken de bir kez randevu istedik. Oraya gittiğimizde bizi gözaltına aldılar.

Onlarca kez il ve ilçe teşkilatlarına randevu almak için gittik. Her yerden anneler vardı: Şırnak, Hakkâri, Amed, Mardin, İstanbul, İzmir... Ben ve Amed’den gelen bir Barış Annesi sözcü olarak gittik. Polis bizi çembere aldı ve gitmemize izin vermedi.

Adıyaman milletvekiliyle görüştük. Bize böyle bir şeyin mümkün olmadığını söyledi. Biz de AKP Genel Merkezi’nin önüne gittik. Yaklaşık 450 anneydik. Laçıklarımızı (tülbent) çıkarıp oraya bıraktık ve o Kürt milletvekiline dedik ki: “Madem Kürt’sün, bunun anlamını biliyorsundur. İki taraf savaşırken anneler beyaz laçıklarını yere atınca o kavga biterdi.” 450 anne laçıklarımızı toplayıp yaktık ve “İki tarafın da çocukları öldü, artık hiçbir anne ağlamasın” dedik.

Kürtler ne istiyor? Ne olursa iyi bir barış olur?

Kürtler bölünmek istemiyor. Kürtler sadece kendileri için değil, herkes için iyi bir yaşam istiyor. Öncelikle dilimizin tanınmasını ve anadilde eğitim hakkını istiyoruz. Kendi kültürümüzü yaşamak istiyoruz.

Devletin batıda fabrikalar, yollar, ekonomiye dair yatırımlar yaptığını görüyoruz. Ancak Kürdistan’da taş üstüne taş konmamış. Biz de kendi topraklarımızda kendi ekonomimizi yaratmak istiyoruz.

Türkiye ve dünyadaki diğer halklar gibi kendi topraklarımızda özgürce yaşamak istiyoruz. 50-60 milyon Kürt’üz. Devlet değil, demokrasi istiyoruz. Abdullah Öcalan başta olmak üzere siyasi tutsaklar bırakılmalı, özellikle yaklaşık 2000 hasta tutsak acilen özgürlüğüne kavuşmalı.

Kürt halkı evinde, toprağında özgürce yaşamak istiyor. Allah katında da bunlar haktır.

PKK Lideri Abdullah Öcalan'ın 27 Şubat çağrısından sonra PKK fesih kongresi gerçekleştirdi. Bu gelişmenin ardından devletten beklentileriniz nelerdir?

Abdullah Öcalan'dan gelen çağrı üzerine PKK kendini feshetti. Kürtler bu süreçte kendi payına düşeni yaptı. Artık devlet adım atmalıdır. Samimi olmalıdır.

1993'ten beri ara ara başlayan barış girişimleri boşa çıkarıldı. 2013-2015 "çözüm süreci"ni kendileri bozdu. Bu sefer öyle olmamalı. Kürtler bunca sürgün, faili meçhul, köy yakma, işkenceye rağmen diz çökmedi.

Bu süreçte bir hasta tutsak bile bırakılmadı. Hasta tutsakların şartsız serbest bırakılması gerekir. Kürtlerin dil, kültür hakları tanınırsa, bir daha ölüm ve işkence olmayacaksa, işte o zaman gerçekten bir barış süreci var diyebiliriz. Bu kez umutluyuz.

2013-2015 çözüm süreci ile bugünkü süreç arasında bir fark görüyor musunuz?

2013-2015 "çözüm süreci"nde Abdullah Öcalan ile AKP arasında görüşmeler oldu. O süreçte Kürt ve Türk annelerinin gözyaşları dindi, cenazeler gelmedi. Fakat Erdoğan masayı devirdi, süreci buzdolabına kaldırdı.

Sonra Kürt halkına diz çöktürmek için uğraşılar. Bodrumlarda yakıldık, cenazelerimiz sokaklarda kaldı. Şehirlerimiz yıkıldı. Ama biz Şêx Seîd'in, Seyit Rıza'nın torunlarıyız. Onlar diz çökmedi, biz de çökmeyiz.

Bahçeli'nin DEM Parti sıralarına gelip tokalaşması, çözümün adresi olarak Meclis'i işaret etmesi, "Abdullah Öcalan Meclis'e gelsin" demesi önemli. Bu sadece Bahçeli'nin değil, devlet aklının devreye girdiğini gösterir.

Sırrı Süreyya Önder ve heyetin Öcalan'ı ziyaret edip sonra diğer partileri ziyaret etmesi, bu sürecin farkını ortaya koyuyor. İki parti güçlü olabilir ama bu sadece onların elinde değil. Diğer tüm partilerin sürece dahil olması önemli bir gelişme.

Son olarak buradan barış için ne söylemek istersiniz?

Mücadele daha yeni başlıyor. Herkesin bu topraklarda kendi hakkıyla, onuruyla yaşaması için bu mücadele verilmeli. Moralimizi yüksek tutmalı, gücümüzün farkında olmalı ve barış demekten geri durmamalıyız.

Kürtler kendi gücüne inanmalı. Bu savaşın tam karşısında durmalı ve barışı yaratmalı. Kürtlerin kendi içinde birlik olması çok önemli.

Unutamadığım şeyler var: İki cenaze, biri amcam, biri amcamın oğlu. Özellikle suyun içinden amcamın bedenini çıkardığımız anı hiç unutamıyorum. Ama yine de barış diyoruz.

Kürt halkı haklarına sahip çıkmalı. Devlet de bu fırsatı değerlendirmeli. Savaşın hepimize zararı var, barışın ise hepimize faydası. Özgür, onurlu bir yaşam ve demokratik bir cumhuriyet için mücadele edeceğiz.

İnsan Olmakta İsrar: Sosyalizmin Dönüşümü ve Kapitalist Moderniteye Direniş

Ezgi Sıla Demir-25 Mayıs 2025

Eskiden sosyalist düşüncenin temelinde sınıf mücadelesi öne çıkarken, bugünün sosyalizminde kadın özgürlüğü, ekolojik sorunlar, kültürel farklılıklar ve insan hakları gibi temalar daha merkezi bir yer tutuyor. Sosyalizmin dönüşümü, sadece üretim ilişkilerinde değil, insan ilişkilerinde de köklü değişiklikler öneriyor. Kadınların sosyalizmdeki yeri, yalnızca eşitlik değil, aynı zamanda özgürlük perspektifinden de şekilleniyor

“Sosyalizmde ısrar, insan olmakta ısrardır” demek, yalnızca bir siyasal duruşu savunmak değil, insan kalmanın yolunu aramak demektir. Bu ısrar, içinde yaşadığımız dünyayı yeniden anlamlandırma çabasıdır; toplumsal eşitsizliği, bireycilik ve sömürüyü yeniden sorgulamaktır. Kapitalizm, yalnızca ekonomiyi değil, kültürleri, ilişkileri, duyguları da şekillendiriyor. Sosyalizm ise, bu yapıyı sorgulayan ve yeniden inşa etmeye çalışan bir sistem arayışıdır. Ancak bu arayış, sadece teorik bir idealizm değil, **gerçeklik ile yüzleşen, dönüşen bir mücadeledir.**

Reel sosyalizm deneyimlerinin hatalı uygulamaları ve bugünün koşullarında sosyalizm fikrinin evrimi, önemli tartışma alanları sunar. 20. yüzyılın ortasında hayata geçirilen sosyalist rejimler, idealist düşüncelerden uzaklaşarak, devlet merkezli, bürokratik yapılar haline gelmişti. Bu yapılar, bir yanda işçi sınıfı lehine vaatler sunarken, diğer yanda merkeziyetçi ve baskıcı bir yönetim tarzı geliştirdi. Bu tecrübeler, pek çok kişide sosyalizme karşı **derin bir güvensizlik** ve **önyargı** oluşturdu. Ancak **sosyalizmin tarihsel anlamı**, sadece reel sosyalizmin hatalarına indirgenemez. Sosyalizm, aynı zamanda

kapitalizmin insan doğasına yabancılaştıran etkilerine karşı bir direniştir. Bu direnişin özü, **insanları yeniden toplumsal varlıklar olarak bir araya getirme** çabasıdır.

Bugün sosyalizm, devletin egemenliğine sığ bir karşıtlık değil, aynı zamanda **kapitalist modernitenin yarattığı yapısal eşitsizliğe, bireyciliğe ve çevresel tahribata** karşı bir öneridir. Kapitalist modernite, her şeyin metalaştığı, insanların birbirlerinden ve doğadan koparıldığı, kolektif değerlerin yok sayıldığı bir dünyadır. İnsanları sadece ekonomik birer aktör olarak görmekte, aralarındaki bağları parçalamaktadır. **Bireysellik ve tüketim**, insanlığın en temel değerlerinden biri olan **dayanışma** ve **birlikte var olma** arzusunun önüne geçmiştir. Sosyalizm, tam da bu noktada devreye girer: **Sosyalizm, insanı yeniden toplumla, doğayla ve kendisiyle bütünleştirmeyi vaat eder.**

Kadın özgürlüğü meselesi de bu bağlamda sosyalizmin dönüşümüyle ilişkilidir. Eskiden sosyalist düşüncenin temelinde sınıf mücadelesi öne çıkarken, bugünün sosyalizminde **kadın özgürlüğü, ekolojik sorunlar, kültürel farklılıklar ve insan hakları gibi temalar** daha merkezi bir yer tutuyor. Sosyalizmin dönüşümü, sadece üretim ilişkilerinde değil, **insan ilişkilerinde** de köklü değişiklikler öneriyor. Kadınların sosyalizmdeki yeri, yalnızca **eşitlik** değil, aynı zamanda **özgürlük** perspektifinden de şekilleniyor. Kadın hareketleri, bu dönüşümün en güçlü aktörlerinden biri olmuştur. Kadınlar, sadece kendi hakları için değil, bütün toplumun hakları için mücadele etmektedirler.

Kadın olmakta ısrar, insan olmakta ısrar etmekle eşdeğerdir. Çünkü kadınlar, kapitalist sistemin ve patriyarkal yapının her yönüyle dışladığı, ezdiği, tükettiği ve yok saydığı varlıklardır. Kadınların özgürlüğü, yalnızca bireysel haklarını savunmakla sınırlı değildir; bu özgürlük, toplumsal adaletin, eşitliğin, **toplumun dönüşmesinin** teminatıdır. Kadın özgürlüğü mücadelesi, aynı zamanda **insanlık onurunun yeniden inşa edilmesi** çabasıdır.

Ama yaşadığımız coğrafyada, dağın yamacından ovaya, kentin sokağından üniversite koridoruna uzanan bir çizgide, kadınlar sadece eşitlik talep etmiyor. Onlar, sadece daha iyi koşullar, daha fazla hak talep etmiyorlar; daha derin bir şey yapıyorlar. **Kadınlar, kendilerini, toplumu ve geleceği dönüştürüyorlar.** Onlar, sadece bireysel özgürlükleri için değil, kolektif bir insanlık mücadelesi için varlar. Kadın hareketi, sadece eşitlikçi bir

dünya arzusunun ötesine geçiyor; **toplumun tüm yapılarını yeniden düşünmeye, özgürleşmiş bir toplum inşa etmeye** yönelik bir projeye dönüşüyor.

Bu, bir direniş ve aynı zamanda bir yaratım sürecidir. Kadınlar, patriyarkal yapıyı sorgularken, **toplumsal cinsiyet rollerinin ve normlarının değiştirilmesi gerektiğini haykırıyorlar**. Toplumda kadınlara biçilen pasif, edilgen rolleri reddediyor ve bunun yerine **etkin, öncü, yaratıcı ve dönüştürücü roller üstleniyorlar**. Bu, yalnızca kadının bireysel haklarıyla sınırlı kalmaz, toplumun bütün yapısını ve değer sistemini kapsar. Kadınların özgürlüğü, **tüm toplumun özgürlüğü** ile eşdeğerdir. Kadınlar, sadece eşitlik istemiyor; **toplumun ahlaki, kültürel ve ekonomik temellerini yeniden şekillendiriyorlar**.

Kapitalist modernite, doğrudan insan doğasına karşı bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanları sürekli tüketimle, egolarıyla, bireysel başarılarıyla meşgul ederken, dayanışma ve kolektivizm gibi insani değerleri geriye itmektedir. Sosyalizm ise, **bireyi yeniden toplumun parçası haline getirmeyi**, adaletsizliklere karşı direnmeyi ve **toplumsal eşitliği** savunmayı bir görev olarak kabul eder. Bu, yalnızca politik bir öneri değil, **yaşanabilir, insanca bir hayat kurma mücadelesidir**.

Bugün sosyalizm, yalnızca ekonomik bir modelin ötesine geçmiştir. **Ekolojik, kültürel ve toplumsal bir dönüşüm** olarak yeniden şekilleniyor. İnsanlar, kapitalist modernitenin baskıları altında ezilen doğayı, ezilen kadınları, ötekileştirilen grupları savunma sorumluluğunu yükleniyorlar. Bu sorumluluk, her birimizin **insan olmanın ne demek olduğunu sorgulamasını** gerektiriyor. Bu bağlamda, **sosyalizmde ısrar, insan olmakta ısrardır**; insan olmak, sadece hayatta kalmak değil, birlikte var olmak, başkalarının acısını hissetmek, eşitlik için mücadele etmektir.

Özetle, sosyalizm, **bugünün kapitalist modernitesinin tüketici insan anlayışına karşı**, insanı **özgürleşmiş bir varlık olarak** yeniden inşa etmeyi vaat eden bir idealdir. Kadınların özgürleşmesi, bu ideali gerçeğe dönüştürmenin en etkili yoludur. **Kadın olmakta ısrar**, kapitalist sistemin en derin yaralarını sarmak, insanlığın yeniden dirilmesi için bir fırsattır.

‘Normal’ Olan Nedir?

Cansu Kaplan-25 Mayıs 2025

Toplunun, kapsayıcı bir anlayış geliştirmesi ve farklı bedenlerin eşit haklara sahip olduğu bilincine ulaşması gerekmektedir. Eğitim kurumları, sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimler, farkındalık yaratıcı çalışmalarla bu dönüşüme katkı sunabilir. Engellilik bir “sorun” değil, çeşitliliğin bir parçasıdır ve bu bakış açısı toplumun tüm kesimlerine yerleştirilmelidir

Engelliliğin tanımı da günümüzde mevcut ideolojilerin belirlediği idealize edilmiş prototipten sapmadır diyebiliriz.. Başka bir ifade ile çoğunluk olarak hakim olan durumun azınlık olarak gördüğü gruba hakimiyeti.

Bana göre hem toplum hem iktidarlar tarafından ENGELLENEN BİREYLER var. Gerek bakışlarla gerek sözlerle toplumdan soyutlanan bireyler var. Hem de yönetimlerin bizleri düşünmeden yarattığı çevrede yaşamaya çalışıyoruz. Çünkü fiziki, zihinsel vb olarak toplumun normlarına uymuyoruz.

Oysa geçmişten günümüze tüm toplumlarda engellilik var olmuştur. Buna rağmen, çok nadir istisnalar dışında, engelli bireyler olarak bizler çeşitli ayrımcılıklara maruz kalmışızdır. Gerek toplum tarafından gerek sosyal yapılar tarafından belirlenen normal (!) beden kriterlerine uymayan ÖTEKİLER olmuşuzdur. Ötekiliğin derecesi ise normdan ortaya çıkan çeşitliliğin derecesine göre tanımlanmıştır. Normalite; beyaz, genç, yetenekli, erkek bedeni olarak belirlenmiş, ötekilik ise bir marjinalite formu olarak hiyerarşiye göre konumlandırılmıştır.

Bu yaşananlar tamamen beden faşizmidir. Biz ötekileri dışarda görmek istemeyenler faşistçe yaklaşmanın dozunu her yüzyıl arttırmışlardır.

Estetik faşizm; medyanın toplumun ve kültürel normların dayattığı ‘güzel’ ya da ‘ideal’ beden algısının, bireyler üzerinde baskı kurmasıdır. Bu baskı, kişinin toplum içinde kabul görmesini, işe alınmasını, sosyal çevre edinmesini ve özgüvenini etkiler.

Biz engelli bireyler, bedeninde belli bozuklukların olmasıyla ve bu bozukluklar sebebiyle toplumsal hayatta arka plana itilen bireyleriz. Engellilik, her zaman insan bedeniyle ilişkili olarak yorumlandığından beden, yönetim ve üretim gibi konularla beraber, insanlığın bütün yaşam süreci boyunca tartışılan konuya dönüşmüştür. Ayrıca geçmişten günümüze biz engelliler hep ötekileştirilen, dışlanan, izole edilen, ölüme terk edilen bireyler olmuşuzdur.

Günümüzde bizler yasal olarak toplumun diğer üyeleriyle eşit haklara sahip olarak görünsek bile, asıl olay çok farklı. “Biz Engelliler, hiçbir şey yapamayan, başkalarına bağımlı insanlar” gibi olumsuz görüşler nedeniyle engelli bireyler olarak topluma aktif olarak katılamamakta ve yoksullukla yaşayan dezavantajlı grup içerisinde yer almaktadır. Engellilerin bu durumda yaşamasının belki de en önemli sebebi ‘sağlıklı’ olmayan bedenin ötekileştirilmesidir.

Neler Yaşıyoruz

Bizler Görünmüyoruz ve Temsil Edilmiyoruz: Temsil edildiğimizde ise ya ‘ilham verici kahraman’ ya da ‘acıma nesnesi’ olarak gösteriliyoruz. Medyada ise ya hiç yer almıyoruz ya da sadece acınacak, yardıma muhtaç kişiler olarak görülüyoruz. Bu durum, engellenen engellileri pasifleştirir ve bizlerin de güçlü yönlerinin olabileceği göz ardı edilir, üretken, bağımsız bireyler olabileceğimiz kimsenin aklına gelmez.

Öte yandan medya, engelliliği romantize eden ya da “başarısıyla engelini aşan kahraman” anlatılarına da sıkça başvurur. Bu da engelliliği bir “engel” olarak tanımlar ve normatif bedeni bir hedef olarak yüceltir. Oysa medya, engelliliği yaşamın doğal bir parçası olarak ele almalı, farklı bedenleri görünür kılmalı ve engelli bireyleri kendi kimlikleriyle, çeşitlilikleriyle sunmalıdır.

Dışlanıyoruz: Estetik norm(!)lara uymayan bireyler olarak toplumsal alanlardan (iş hayatı, sosyal etkinlikler, flört, vb.) dışlanıyoruz

Psikolojik Baskı Yaşıyoruz: Bu estetik faşizmi, engelli bizlerde beden imajı sorunlarına, özgüven kaybına ve sosyal izolasyona neden olabiliyor

Toplumun Rolü

Toplumun bizlere yaklaşımı, büyük oranda öğrenilmiş önyargılarla şekillenir. Bu önyargıların çoğu, tek tip beden algısından ve empati yoksunluğundan kaynaklanır.

Toplumun, kapsayıcı bir anlayış geliştirmesi ve farklı bedenlerin eşit haklara sahip olduğu bilincine ulaşması gerekmektedir. Eğitim kurumları, sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimler, farkındalık yaratıcı çalışmalarla bu dönüşüme katkı sunabilir. Engellilik bir “sorun” değil, çeşitliliğin bir parçasıdır ve bu bakış açısı toplumun tüm kesimlerine yerleştirilmelidir.

Gerçek anlamda kapsayıcı bir toplum yalnızca farkındalıkla değil, eşit ve adil haklara dayalı bir yaşam alanı yaratmakla mümkündür. Bunun için iktidarlara ve yerel yönetimlere çok büyük sorumluluk düşmektedir.

Öncelikle beden faşizminden vazgeçilmeli. Tek tip beden algısından ziyade farklılıklarımızla yaşamlarımızı zorlaştırmaktan ziyade kolaylaştırmaları gerekmektedir.

Engelli beden faşizmine karşı naçizane önerilerim ise;

Toplumsal Cinsiyet Roller ve Engelli Kadınlar

- Toplumsal cinsiyet, kadınlara ve erkeklere atfedilen rollerin, sorumlulukların ve beklentilerin toplum tarafından belirlenmesidir. Engelli kadınlar bu rollerin dışında veya onlarla çatışan konumlarda bulunabilir. Örneğin:
- Engelli kadınların iş hayatına katılımı engellenmemeli
- Kadın sağlığı hizmetlerine engelli oldukları için erişimi engellenmemeli
- Engelli kadınlar ‘aşık olamaz’, “annelik” ya da “eş” rolleri olamaz gibi ön yargılar giderilmeli.
- Toplum, engelli kadınları cinselliği olmayan bireyler olarak görebilir, bu da hem kişisel hem kurumsal düzeyde ayrımcılıklara yol açabilir. Engellilere yönelik toplumsal cinsiyet eşitliğini ve engelli haklarını içeren eğitim materyalleri geliştirilmeli.
- Engelli kadınlara özel sığınma evleri ve danışma hatları olmalı

- Ev içi şiddet bakım verenler tarafından da uygulanabileceği için bu alan özel olarak düzenlenmeli.
- Yerel yönetimlerde, meclislerde, kamu kurumlarında engelli kadınların temsiliyeti arttırılmalı.

Eğitimde Farkındalık ve Kapsayıcılık

- Okullarda engellilikle ilgili farkındalık programları düzenlenmeli.
- Müfredatta beden çeşitliliği, engellilik, ayrımcılık ve kapsayıcılık konuları yer almalı

Medya Temsillerinin Dönüştürülmesi

- Medya organları, engelli bireyleri klişelerden uzak ve çok boyutlu bir şekilde temsil etmeli.
- Engellilik temalı içeriklerde “acıma”, “kahramanlaştırma” veya “engeli aşma” gibi yüceltici söylemlerden kaçınılmalı.
- Mesela Engelli bireyler, medya içeriklerinde aktif üreticiler ve hikaye anlatıcıları olarak yer alabilmeli

Erişilebilirlik ve Mekânsal Düzenlemeler

- Kamusal alanlar, toplu taşıma, dijital platformlar ve hizmetler herkes için erişilebilir hale getirilmeli.
- Sadece fiziksel erişim değil; bilgiye, eğitime, kültürel faaliyetlere kısacası hayatın her alanına erişim garanti altına alınmalı.
- Olağanüstü durumlarda engelli bireylerin can kaybını engellemek için daha duyarlı davranılmalı.

Yasal Düzenlemeler ve Hak Temelli Yaklaşım

- Mevzuatlar, engelli bireylerin ayrımcılığa uğramasını önleyecek şekilde güçlendirilmeli.
- Engelli bireylerin haklarını koruyan yasaların uygulanabilirliği denetlenmeli.
- “Yardım” ve “maddi” odaklı değil, “hak temelli” bir anlayış benimsenmeli.

Toplumsal Bilinç ve Dil Kullanımı

- Engellilikle ilgili kullanılan dil gözden geçirilmeli; küçümseyici, dışlayıcı ya da indirgemeci ifadelerden kaçınılmalı.
- Toplum, engelliliği bir kusur değil; çeşitliliğin doğal bir parçası olarak görmeli.
- Engelli bireylerin deneyimlerine kulak verilmeli, onların sesi merkeze alınmalı.

İstihdamda Eşitlik ve Kapsayıcılık

- İş yerlerinde engelli bireylere yönelik ayrımcı uygulamalar ve mobbing sona erdirilmeli.
- Engelli bireylerin potansiyelleri tanınmalı ve desteklenmeli.
- İşverenler ve çalışanlar, engellilik konusunda bilinçlendirilerek kapsayıcı bir çalışma kültürü oluşturulmalı.

Engelli Bireylerin Temsili ve Katılımı

- Engelli bireyler, karar alma mekanizmalarında aktif rol almalı.
- Sivil toplum kuruluşları, engelli bireylerin kendi örgütlenmelerine alan açmalı.
- “Bizler için” değil, “bizlerle birlikte” yaklaşımı esas alınmalı.